

ביאור הגר"א

הכנסיות שם תינוקות של בית רבן⁷³, ואין שם אלא רינה, ושם הבל פיהם שאין בו חטא⁷⁴, שם תהיה תפלה. וז"ש: אקומה נא. לבקש השכינה במקום שהוא בחוץ⁷⁵, והנה לא מצאתי כו'. ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות. שהם השלשה מקומות הנ"ל עיר ושוקים ורחובות, ולא מצאתיו. בתוך שמונים יום שהתפלל משה⁷⁶.

(יתכן שהוא ט"ס וכוונתו לפס' זה) עיי"ש). ועיין בביאור רבינו למשלי א, כא שהובא לעיל הערה 47: "וזהו 'חכמות בחוץ' לאותן העומדים בחוץ עדיין אינו מראה להם רק הפשט, וזהו 'תרונה', שזהו רינה דאורייתא. וז"ש חז"ל 'במקום רנה שם תהא תפלה', כי היו מלמדי תינוקות שלהם בבתי כנסיות, כמבואר במדרש איכה ובשאר מקומות, ששם היו לומדין רינה דאורייתא, שם תהא תפילה". 73 בברכות יז, א: "נשים במאי זכיין, באקרויי בנייהו לבי כנישתא". ופירש רש"י: "לבי כנישתא - תינוקות של בית רבן היו רגילין להיות למדים לפני רבן בבית הכנסת". ובגיטין נח, א: "ארבע מאות בתי כנסיות היו בכרך ביתר, ובכל אחת ואחת היו בה ארבע מאות מלמדי תינוקות, וכל אחד ואחד היו לפניו ארבע מאות תינוקות של בית רבן". וע"ע בתענית כג, ב; כ"ב כא, א. ובמדרש איכה פתיחה א, ב: "לכו וחזרו על בתי כנסיות שלהם, אם התינוקות מצפצפין בקולן אי אתם יכולין להם". ועיין לעיל א, ח פ"ב הערה 596. 74 שבת קיט, ב. 75 בכת"י פטרסבורג: וז"ש אקומה נא לבקש השכינה, כי במקום שהוא בחוץ רנה. 76 היינו מ"ח בתמוז לאחר שחטאו בעגל ונשתברו הלוחות, עד שנתרצה להם ביום הכיפורים. ועיין באדרת אליהו שמות לד, ו: "ויעבור ה' על פניו ויקרא - בשם המיוחד ובמדת טובו. א-ל רחום וחנון - שבידו הסליחות והרחמים. וכל זה היה בארבעים יום האחרונים, וזהו התפלות שעשה כל הארבעים יום האלו להשיב שכינתו בתוכנו, כראשונים שאמר לו מעשה המשכן כשביל 'ושכנתי בתוכם', והפסידו, ועתה לא שב אחר עד שהשכין השכינה". וזה לפי שיטתו שם, שבערבעים יום האמצעים היה משה במחנה, וכל התפילות שהתפלל משה היו בארבעים יום

בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר. וצריך להבין למה תלה רינה בחוץ וקולה ברחובות. ואמר רבינו כי יש ארבעה דברים השייכים לעיר, שנים הן בדרך שבאים בה אל העיר: אחד הוא על הדרך ממש, והשני הוא הסרטיא הגדולה שלפני העיר והוא אצל העיר ממש. ומשנכנסים לעיר יש גם כן שני דברים: אחד הוא תיכף בפתח השער ששם כסאות למשפט, כמו שהיה המנהג בימים הקדמונים... והשני בעיר ממש. ויש עוד ארבעה דברים כנגדן, הקורא לחבירו כשהוא רחוק ממנו אין נשמע אלא קול הברה, וכשהוא מתקרב אליו שומע הקול אבל לא הדיבור ממש, ואחר כך כשרוצה לומר לו איזה דבר צריך שיקרא לו תחילה, כמ"ש חז"ל לא יאמר דבר לחבירו אלא אם כן יקראנו תחילה, מנ"ל ממה, ויקרא אל משה, ואחר כך וידבר ה' אליו, דהיינו כשיתקרב אליו. וכנגדן יש ארבעה דברים בתורה והם: פשט, דרוש, רמז, סוד, פשט הוא כמו קול הברה, והוא תורה שבכתב שאין כתוב בו כלל שום מצוה בפרטיה ודקדוקיה, אלא סתם 'חג הסכת תעשה לך' [דברים טז, יג] 'גדילים תעשה לך' [שם כב, יב] וכן בכולם, ואין אנו יודעים כמה דפנות בסוכה, וכמה חוטין בציצית. ודרוש הוא כנגד הקול, והוא תורה שבעל פה, ששם הוא מפרש כל דבר איך לעשות בפרטיה. ורמז הוא כנגד קול הקריאה, שהוא קרוב לקבלה. וסוד הוא כנגד הדיבור ממש. היוצא לנו מזה שרינה הוא נגד מקרא, ואמרו שארבע מאות בתי כנסיות של מקרא היו בירושלים, וארבע מאות בתי מדרשות של משנה, ואמרינן לעיל שמקרא הוא נגד רינה, והשתא אתי שפיר במקום רינה, דהיינו בבית הכנסת, ששם היו לומדין מקרא, שם תהיה תפילה (מפני ששם הבל תינוקות של בית רבן שאין בו חטא כמ"ש הגר"א בשיר השירים ו

ביאור הגר"א

⁷⁷אקומה נא. הענין כמ"ש⁷⁸ 'ויקח את האוהל' כו', וחפשתי בכל העיר ולא מצאתיו⁷⁹.

'פסל לך שני לוחות', עשה עוד מ' יום, נמצאו כלים ביום הכפורים, בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה, ואמר לו למשה 'סלחתי כדברך'.⁷⁸ ודבריו צ"ב, כיון שכבר נתרצה בכ"ט אב ואז עלה לקבל לוחות אחרונות, מה הוסיף שביום הכיפורים נתרצה לו בשמחה. וביאר בשפתי חכמים שם: "שהריצוי של ר"ח אלול לא היה אלא לנתינת הלוחות, אבל לא לענין חטא העגל". ומבואר דלאחר מ' יום האמצעים היה הריצוי רק על הלוחות, ואחר מ' יום האחרונים היה גמר הריצוי על חטא העגל, ואפשר דלכן היו התפילות שמונים יום, ארבעים יום אמצעים על הלוחות, ומ' יום אחרונים על כפרת חטא העגל. (אמור"ר שליט"א)⁷⁷ הוא פי' גוסף על פס' זה. 78 עפ"י שמות לג, ז: "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה".⁷⁹ כוונת רבינו לכאורה, שהמשמעות של הפסוק 'ומשה יקח את האוהל', לומר שנסתלקה השכינה מהמחנה ועברה לאהל של משה. וכ"ה באבן עזרא כאן: "אמרה השכינה כי לא אעלה בקרבך, 'ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה', אמרה כנסת ישראל 'על משכבי בלילות', אז חליתי כאשה שוכבת והיא במחשך בלא נר וזה ענין בלילות, ובקשתי השכינה שתלך בקרבי". וענין זה שהפסוק 'ומשה יקח את האהל' מורה על סילוק השכינה מהמחנה לאהל של משה, מבואר ג"כ באדרת אליהו שהבאנו לעיל הערה 18: "וכן כתיב [שמות לד, ה] 'וירד ה' בענן', שלא היה מקודם אלא באהל של משה, כמ"ש 'והיה כבא משה האהלה' כו". ומבואר דקודם הכפרה לא היתה השכינה אלא באהל של משה. וכן מבואר באלשיך - תורת משה בביאור הפס' ומשה יקח את האהל: "והוא, כי ראה סילוק שכינה מישראל באומרו יתברך [שם לג, ג] 'כי לא אעלה בקרבך', אמר בלבו אם אשאר בתוכם,

האחרונים. ולפי"ז צ"ע מש"כ כאן 'בתוך שמונים יום שהתפלל משה', שהרי כל התפילות שעשה היו במ' יום האחרונים. וגם לשיטת רש"י והרא"ש שהובא לעיל הערה 18 שהלכו בדרכו של הסדר עולם, שהתפלה שהתפלל משה היה במ' יום אמצעים, הרי לאחר המ' יום נתרצה לו הקב"ה, ועלה להר בר"ח אלול לקבל לוחות שניות, וא"כ נמצא שהתפלות היו רק ארבעים יום ולא שמונים. אמנם יעויין ברד"ל בפירושו לפרד"א פמ"ו בהגהות (ה) שנקט שגם לדרכם של הרא"ש והרמב"ן דנתרצה הקב"ה למשה במ' יום האמצעים, מ"מ עדיין היה צריך לעסוק בתפילה גם במ' יום האחרונים, ולפי"ז באמת היה מהלך של תפילה כל השמונים יום. ויתכן עוד, דגם להמבואר באדרת אליהו דהיה משה במחנה במ' יום אמצעים, היה מהלך של תפילה כל השמונים יום, וזה עפ"י מש"כ רבינו בהגהות בסדר עולם, לבאר שדברי הסדר עולם אינם סותרים לדברי הפרקי דר' אליעזר, וז"ל: "פירוש, מ' יום האמצעים היה בתוך המחנה, אלא היה בכל יום על ההר ועלה להר להתפלל, ולא להיות שם כל הארבעים יום, אלא כל המ' עלה להתפלל וירד תיכף". ולפי"ז מפורש שהיה מהלך של תפילה גם במ' יום אמצעים שהיה במחנה, והיה עולה כל יום להתפלל וירד למחנה, ובמ' יום האחרונים עלה להר, ואז היה מהלך התפילה של 'ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה', ונמצא שעסק בתפילה שמונים יום. אמנם יעויין בפירוש הרד"ל על פרד"א שם (יג) שנקט דלפי ביאור רבינו בסדר עולם, הפסוק 'ואתנפל לפני ה' ארבעים יום', אזיל על מ' יום אמצעים שהיה במחנה, ועלה כל יום להר להתפלל. וצ"ל דגם לפי דרכו היה מהלך של תפילה גם במ' יום האחרונים, ואפשר שהמקור לזה עפ"י רש"י דברים ט, יח: "ארבעים יום נמצאו כלים בכ"ט באב... בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר למשה

ג מִצְאוֹנִי הַשְּׁמָרִים הַסּוֹבְבִים בְּעִיר אֶת שֶׁאֱהָבָה נַפְשִׁי רֵאִיתָם:

ביאור הגר"א

פירוש א (ג) מצאוני השומרים וכו'. פירוש, הם הכהנים השומרים את משמרת ה' ⁸⁰. הסובבים בעיר. הם הלויים שעברו משער לשער והרגו איש את אחיו ⁸¹. [ושאלתי מהם ⁸²]: את שאהבה נפשי ראיתם. פירוש, אתם שלא חטאתם כלל ⁸³, הראיתם אתם את שאהבה נפשי. והוא קאי על רוח הקודש, אם יש בכם רוח הקודש.

משמרת ה'. ונראה שהוא עפ"י הפס' במדבר ג, לח: "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל". והרי מבואר שאהרן ובניו הכהנים עם משה נחשבים שומרי משמרת הקודש. וביאור הדברים מצאנו בהעמק דבר שם: "תכלית השמירה היה בשביל בני ישראל, שלא יצא קצף על איזה עוון שעושה מי מישראל קרוב לשכינה, ובאשר שצד המזרחי היה נצרך שמירה יתירה, ע"כ ישבו שם אהרן ובניו ומשה עמהם". והנה צ"ע, דבדברי רבינו מבואר דענין השמירה שייך לכהנים שהם השומרים משמרת ה', ובפס' זה מבואר שגם משה היה עמהם, אף שלא היה כהן. אמנם מצאנו ברמב"ן דגם ענינו של משה בשמירה זו בא במעלת כהונה שהיה בו, שכתב בבמדבר ג, כג, וז"ל: "לא החל הכתוב במשמרות הלויים מן המזרח כאשר עשה בדגלים, מפני שאין שם משמרת ללויים רק לאהרן ובניו הכהנים ולמשה שהוא כהן הכהנים". 81 עפ"י שיה"ש רבה ה, ז: "מצאוני השומרים - שבטו של לוי, דכתיב בהו [דברים לג, ט] 'כי שמרו אמתך'. הסובבים בעיר - המד"א [שמות לב, כז] 'עברו ושובו משער לשער'. הכונו פצעוני - המד"א [שם] 'והרגו איש את אחיו'". 82 עפ"י דפ"י. 83 עפ"י יומא סו, ב: "אמר רב יהודה שבטו של לוי לא עבד עבודת כוכבים שנאמר [שמות לב, כז] 'ויעמד משה בשער המחנה'". חגיגה ו, א: "שבטו של לוי שלא עבדו עבודה זרה".

גם באהלי לא יהיה הוא יתברך, כי יהיה מסולק מכללות מחנה ישראל, על כן טוב לי אטה אהלי מחוץ למחנה ושם יהיה ה' אתי. וגם הוא כבודו יתברך שיהיה לו בית מועד בעולם הזה שנתאווה שתהיה לו דירה בתחתונים ולא יהיה מסולק לגמרי... על כן הוכרח לנטות אהלו חוצה להשראת שכינה שתועד לו שם". וזהו שביאר רבינו דביאור הפסוק 'אקומה נא' הוא כמ"ש ^{אוצר החכמה} ^{אוצר החכמה} ומשה יקח את האהל, והיינו דפסוק זה מורה על הסתלקות השכינה ממחנה ישראל שעברה לאהל משה מחוץ למחנה. וזהו שסיים 'וחפשתי בכל העיר ולא מצאתיו' דהיינו שנסתלקה השכינה מן המחנה. ועיין בתרגום שיה"ש כאן: "אמרין בני ישראל אלין לאלין נקום וניזיל ונסחר למשכן זמנא דפרסיה משה מברא למשריתא ונתבע אולפן מן קדם ה' ושכינת קודשא דאסתלקת מננא וחזרו בקרוין ובפלטיא ובפתון ולא אשכחו". ומבואר דפירש הפסוק 'אקומה נא' הוא שאמרו בני ישראל אלו לאלו שנקום ונילך לאהלו של משה שנטה אהול מחוץ למחנה, לחפש את השכינה הקדושה שנסתלקה מהם. וזהו כוונת רבינו כאן דהפסוק 'אקומה נא' אזיל על בקשת השכינה באהלו של משה שמחוץ למחנה. ויתכן דזה גם הכוונה במה שהובא לעיל פס' א מכת"י גינצבורג ד'על משכבי כלילות' אזיל על ארבעים יום אמצעים שהיה משה למטה, שאז נטה משה את אהלו מחוץ למחנה, וביקשו את השכינה באהלו של משה. (אמור"ר שליט"א) 80 דברי רבינו צ"ב, למה נתיחדו הכהנים בהגדרת 'השומרים

ד כִּמְעַט שְׁעַבְרָתִי מֵהֶם עַד שְׁמִצָּאתִי אֶת
שֶׁאֱהָבָה נַפְשִׁי אֶחְזֹתִיו וְלֹא אֶרְפֹּנוּ עַד-
שֶׁהֵבִיאתִיו אֶל-בֵּית אִמִּי וְאֶל-חֹדֶר הָחֹרֶתִי:

אוצר החכמה

ביאור הגר"א

פירוש ב (ג) מצאוני השומרים כו'. קאי על שבט לוי, כמ"ש⁸⁴ 'מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי', והם השומרים שהיו עומדים על המשמר⁸⁵. הסוככים בעיר. כמו שאמר הכתוב⁸⁶ 'עברו ושובו משער לשער'. ושאלתי אותם את שאהבה נפשי ראיתם. כי אמרתי אולי נמצא אצלם⁸⁷, שהם לא חטאו בעגל*.

פירוש א (ד) כמעט שעברתי מהם. פירוש, לא היה⁸⁸ זמן מרובה אלא זמן מועט. עד שמצאתי את שאהבה נפשי. פירוש, שחזרה לי רוח הקודש, והוא אחר יום הכיפורים⁸⁹.

הדפסה

* בכת"י גינצבורג: מצאוני השומרים כו'. הם בני לוי שנאמר בהם 'עברו ושובו וכו' ועשו תשובה כל ארבעים יום אחרונים. כמעט שעברתי כו' עד שמצאתי כו' בית אמי וחדר חורתי. הוא המשכן. כאן אמר כל זמן שהתורה מונח בהיכל הוא חדר חורתי כמו עובר. ועל הבימה הוא בית אמי, ודו"ק.

מבפנים והלויים מבחוץ, והם כלם כשומרים לראש המלך כך שנינו בברייתא של שלשים ושתים מדות".⁸⁶ שמות לב, כו. 87 בפ"א מבואר דהיינו אולי נמצא אצלם רוח הקודש. 88 בדפ"י: עבר. 89 בביאורו למשלי ל, ד: "כי דור המדבר היו כולם נביאים ובתוכם ה', אך כאשר חטאו בעגל נסתלק ה' מעליהם עד יום הכיפורים, שהביא משה הלוחות שניות, וחזרה להם הנבואה ורוח הקודש כמקודם, וזה שאמר מי אצלנו כמשה ש'אסף רוח' לישראל 'בחפניו', פירוש בידיו, בזה שהביא הלוחות בידיו ובזה אסף רוח הקודש ונבואה לישראל". ועיין בעבודת הגרשוני: "כמעט שעברתי מהם. פירוש, לא היה אלא מעט מאת שעברתי מהם. עד שמצאתי את שאהבה נפשי. כי בעת ההיא עלה משה למרום והתפלל עלי עד שנתרצה לו הקב"ה ואמר לו 'סלחתי כדברך', וזה היה בארבעים יום האחרונים. וכן אני חזרתי בתשובה כל ארבעים

84 שמות לב, כו. 85 עפ"י במדבר ג, כח-לב שתוארם של הלויים הוא 'שומרי משמרת הקודש'. ועיין במהר"ל גור אריה שם פס' טו: "נראה מה שנקרא 'שומרי משמרת הקודש', פירוש כי הוא נקרא 'לגיון של מלך' [רש"י במדבר א, מט]... ולפיכך נקראו 'שומרי משמרת הקודש'". והנה בפ"א מבואר דהשומרים הם הכהנים, ובפ"ב מבואר דהשומרים קאי על שבט לוי. אמנם מצאנו בזה בדברי חז"ל שיש באמת ב' ענינים בשמירת המקדש, שמירה המיוחדת לכהנים ושמירה השייכת ללויים. עיין במדב"ר ד, יג: "שנו רבותינו הכהנים שומרים מבפנים והלויים בחוץ". ובילקוט שמעוני במדבר רמז תשנב: "כהנים שומרים מלמעלה והלויים מלמעלה". ועיין ברמב"ן במדבר א, ג: "והלויים יחנו סביב למשכן העדות ולא יהיה קצף... וטעם ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות, שישמרו אותו כלילה וילכו סביב המשכן, כמו שאמרו [ספרי קרח קטז] הכהנים שומרים

ביאור הגר"א

אחזתיו. את הלוחות⁹⁰, ולא כמו הראשונות שלא יכולתי לאחוז⁹¹. ולא ארפנו. מן התורה, כמ"ש⁹² 'התרפית ביום צרה צר כחך', ואמרו⁹³ 'התרפית' מהתורה וכו'⁹⁴, ועל ידי זה לא ארפנו עוד⁹⁵. עד שהביאותיו אל בית אמי. הם ענני

יום, עד שירד משה מן ההר, וכן הוא בפרקא דרבי אליעזר כי ביום ראש חודש אלול עלה משה למרום, והתחילו כל ישראל לתקוע בשופר בכל יום ולעשות תשובה בכל יום, ועל יום האחרון שהיה ביום הכיפורים קבלו כל ישראל על עצמם להתענות בו מערב עד ערב, ונתקבלה אז תפלתם, ואז אמר הקב"ה למשה 'סלחתי כדברך', וירד משה עם הלוחות שניות... וזה שאמר 'כמעט שעברתי מהם' לא היה זמן ארוך מעת שסילק שכינתו מאתי, כי מיד נתרצה הקב"ה ומחל לנו על חטא העגל ונתן למשה לוחות שניות וציוה לנו לבנות המשכן לשכון בתוכינו. וזה שאמר 'עד שמצאתי את שאהבה נפשי' זה הקב"ה, ולא להתנהג על ידי מלאך כמו שבקש משה 'ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה'. אחזתיו ולא ארפנו. להפרד עוד מאתו רק שתהיה השכינה תמיד בינינו כמו שכתוב [ויקרא טז, טז] 'השכן אתם בתוך טומאתם'. עד שהבאתיו אל בית אמי. לשכון בתוך ישראל דוקא כמה שכתוב [שמות כה, ח] 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, היינו בתוך בני ישראל עצמם". (ועיין לעיל א, ד.) ומבואר שפירש הפסוק 'כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי' על זה שחזרה להם הנהגת הקב"ה והשראת שכינתו, ואילו רבינו פירש על שחזרה להם רוח הקודש. אמנם כבר הבאנו לעיל הערה 12 מש"כ רבינו במשלי כב, יט: "הודעתך היום - ברוח הקודש שזו אות על שריית השכינה בתוך בני ישראל". ומבואר שרוח הקודש והשראת השכינה הם ענין אחד. 90 עיין ברש"י שמות לד, כט בביאור הפס' ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה ברדתו מן ההר: "כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים". ובביאור רבינו למשלי ל, ד הובא בהערה הקודמת: "אך כאשר חטאו בעגל נסתלק ה' מעליהם עד יום הכיפורים, שהביא

משה הלוחות שניות, וחזרה הנבואה ורוח הקודש להם כמקודם". 91 עפ"י ירושלמי תענית כג, א: 'ר' עזרה בשם ר' יהודה בי רבי סימון הלוחות היו משאוי ארבעים סאה והכתב היה סובלן כיון שפרח הכתב כבדו על ידיו של משה ונפלו ונשתברו". 92 משלי כד, י. 93 ברכות סג, א: "כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר 'התרפית ביום צרה צר כחכה'. וברש"י משלי שם: "התרפית - מן התורה". ועיין זוהר ח"א קנב, ב: "כל מאן דאשתדל באורייתא ואתאחיד בה, אתאחיד באילנא דחיי, ואי ארפי גרמיה מאילנא דחיי, הא אילנא דמותא שריא עלוי ואתאחיד ביה, הה"ד [משלי כד, י] 'התרפית ביום צרה צר כחכה', התרפית, אי ארפי ידוי מאורייתא, ביום צרה צר כחכה". וע"ע שם קעד, ב: "תא חזי מה כתיב 'התרפית ביום צרה צר כחכה', מאי התרפית, מאן דאתרפי ידוי מקב"ה דלא לאתתקפא ביה. והיך יתתקף בר נש ביה בקב"ה, יתקיף באורייתא, דכל מאן דאתתקף באורייתא אתתקף באילנא דחיי, כביכול יהב תוקפא לכנסת ישראל לאתתקפא. ואי הוא יתרפי מאורייתא, מה כתיב 'התרפית', אי איהו אתרפי מן אורייתא, 'ביום צרה צר כחכה', ביומא דיייתי ליה עקו, כביכול דחיק לה לשכינתא דאיהו חילא דעלמא". 94 בס. ה: ואמרו רבותינו ז"ל שלא נרפה ידינו מן התורה. 95 בספר ובחרת בחיים ביאר דברי רבינו עפ"י מש"כ בנפש החיים שער ד פי"ז: "דאי הוה אתדביק (אדה"ר) באילנא דחיי, דאיהו אורייתא, לא גרים מותא ליה ולכל עלמא". ולפי"ז ביאר דהכא נמי כשחטאו ישראל בעגל גם כן חטאו ע"י שלא דבקו לתורה ורפו ידיהם מן התורה, שהרי מבואר בנפש החיים שער א פ"ו בהגהה שחטא העגל היה בחינת חטא אדם הראשון. ולכן בלוחות שניות שלא רפו ידיהם מן התורה נתקיימו בידן.

שיר השירים פרק ג פסוק ד

רמט

ביאור הגר"א

כבוד, שגם זה חזרה לי⁹⁶. ואל חדר הורתי. הוא הקדש קדשים, ששם השכינה שורה, כמ"ש⁹⁷ 'וכבוד ה' מלא את המשכן'⁹⁸.

פירוש ב (ד) כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי כו'. ר"ל ששהיתי זמן מה אחר שבקשתי ולא מצאתיו, והוא היום שניתנו לנו לוחות שניות⁹⁹. אחותיו ולא ארפנו. היינו שלא נרפה ידינו עוד מן התורה. עד שהבאותיו אל בית אמי. הם הסנהדרין¹⁰⁰. ואל חדר הורתי. הוא הארון שהיה בחדרי חדרים, כדמיון הולד כשהוא בבטן

דוקא כמה שכתוב [שמות כה, ח] 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, היינו בתוך בני ישראל עצמם. והנה כבר הבאנו לעיל א, ד הערה 260 דענני הכבוד מורים על השראת השכינה בישראל. ולכן פירש רבינו ד'בית אמי' מורה על הענני כבוד, כיון שהענני כבוד מורים על השראת השכינה, ו'אמי' היא השכינה. ועיין במדרש זוטא שיה"ש פרשה ג: "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו - כשירדה שכינה לבית המקדש שנאמר 'וכל בני ישראל רואים בדרת האש וכבוד ה' על הבית' [דה"ב ז, ג]". (אמו"ר שליט"א) 97 שמות מ, לד. 98 בדפ"י: ולא ארפנו. שחזרה לי גם ענני כבוד. אל בית אמי כו'. הוא הקודש קדשים ששם השכינה כמו שנאמר 'וכבוד ה' מלא את המשכן'. 99 היינו עפ"י מה שפירש לעיל פס' ב פ"א ד'בקשתי ולא מצאתיו' אזיל על הלוחות. 100 נראה כוונת רבינו עפ"י המבואר בחידושי הגר"י הלוי שיה"ש ח, ב: "אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני - כי בית אמי הוא כינוי לתורה כמפורש במד"ר בית אמי זה סיני, ועל כן אמר תלמדני, כי יחזור לה המסורת של התורה כולה". וכיון ש'בית אמי' היינו התורה, לכן הוא מורה על הסנהדרין, שהרי מבואר בדברי רבינו בסוף פס' זה: "ובית אמי הם הסנהדרין שהם לומדי התורה לכל ישראל". ופירוש זה של מרן הגר"י נמצא בנוסח אחר קצת בסטנסעיל: "אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני - והיינו דתחזור הסנהדרין, דבית אמי נמשלה לתורה". ומפורש בנוסח זה דכיון דבית אמי מורה על התורה הוא מורה גם על חזרת הסנהדרין.

והדברים מתאימים עם דברי הזוה"ק שהובא לעיל הערה 93 דהמתחזק בתורה מתחזק ומתדבק בעץ החיים, והמתרפה מן התורה מתנתק מעץ החיים. ונראה להוסיף בזה עפ"י מש"כ רבינו בביאורו לתיקוני זוהר תיקון כא מא, ב בביאור הפס' [שמות לב, יח] אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע: "ר"ל ענות גבורה - הוא במצות לא תעשה, ושל תקיעה (ענות חלושה) הוא במצות עשה... ואמר משה רבינו ע"ה דהענות הזה אינו במצות עשה ולא תעשה אלא בביטול התורה ופריקת עול מלכות שמים, וכמ"ש 'התפרקו' [שמות לב, כד], 'וירא העם כי פרוע הוא כי פרעה' [שם פס' כה]". ומפורש דחטא העגל בא בפריקת עול תורה, ולכן התיקון על חטא העגל הוא במהלך של 'אחותיו ולא ארפנו'. (אמו"ר שליט"א) 96 עיין בדברי רבינו לעיל א, ד ומבואר שם שאחר יוה"כ נצטוו ישראל על בנין המשכן, והתחילו לבנות בט"ו בתשרי, ואז חזרו ענני כבוד. והנה דברי רבינו צ"ב מפני מה ענני הכבוד נקראים 'בית אמי'. ונראה עפ"י ברכות לה, ב: "אין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר [משלי א, ח] 'שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן'". ועיין לעיל פרק א הערה 429 הובא שם דברי הנפש החיים דכנסת ישראל היא מלכות דאצילות. והבאנו שם דברי רבינו ביהל אור דמלכות היא השכינה, ומפורש ד'אמי' היא השכינה. וכן מצאנו בפירוש צרור המור לבעל נתה"מ כאן: "אל בית אמי - שבניתי לו בית המקדש שהוא בית אמי הוא מקום השראת השכינה שכינהו בשם אמי". וכ"ה בעבודת הגרשוני כאן: "עד שהבאותיו אל בית אמי - לשכון בתוך ישראל